

Vismændene og dansk økonomi i 00'erne

**Indlæg af professor Peter Birch Sørensen ved
Det Økonomiske Råds 50 års
jubilæumskonference den 7. december 2012**

Vismændene og dansk økonomi i 00'erne: Et forsøg på et selvkritisk tilbageblik

- Hvilke råd gav vismændene om dansk økonomisk politik i de turbulente nullere?
- Var rådene relevante og rettidige?
- Blev rådene fulgt?

Vismændene og regeringen i 00'erne, som opfattet af Jens Hage i Berlingske

Vismændene og politikerne i 00'erne, som opfattet af Roald Als i Politiken

På vej

De økonomiske vismænd advarer om, at Danmarks økonomi er på vej mod afgrunden. Tegning: Roald Als

Baggrund: Vismændenes verdensbillede

- På kort sigt er aktiviteten primært bestemt af den samlede efterspørgsel
- På langt sigt er den underliggende trend bestemt af forhold på økonomiens udbudsside
- Implikation for vismændenes rådgivning:
Stabiliseringspolitiske indgreb bør så vidt muligt også styrke (eller i det mindste ikke skade) økonomiens udbudsside på længere sigt

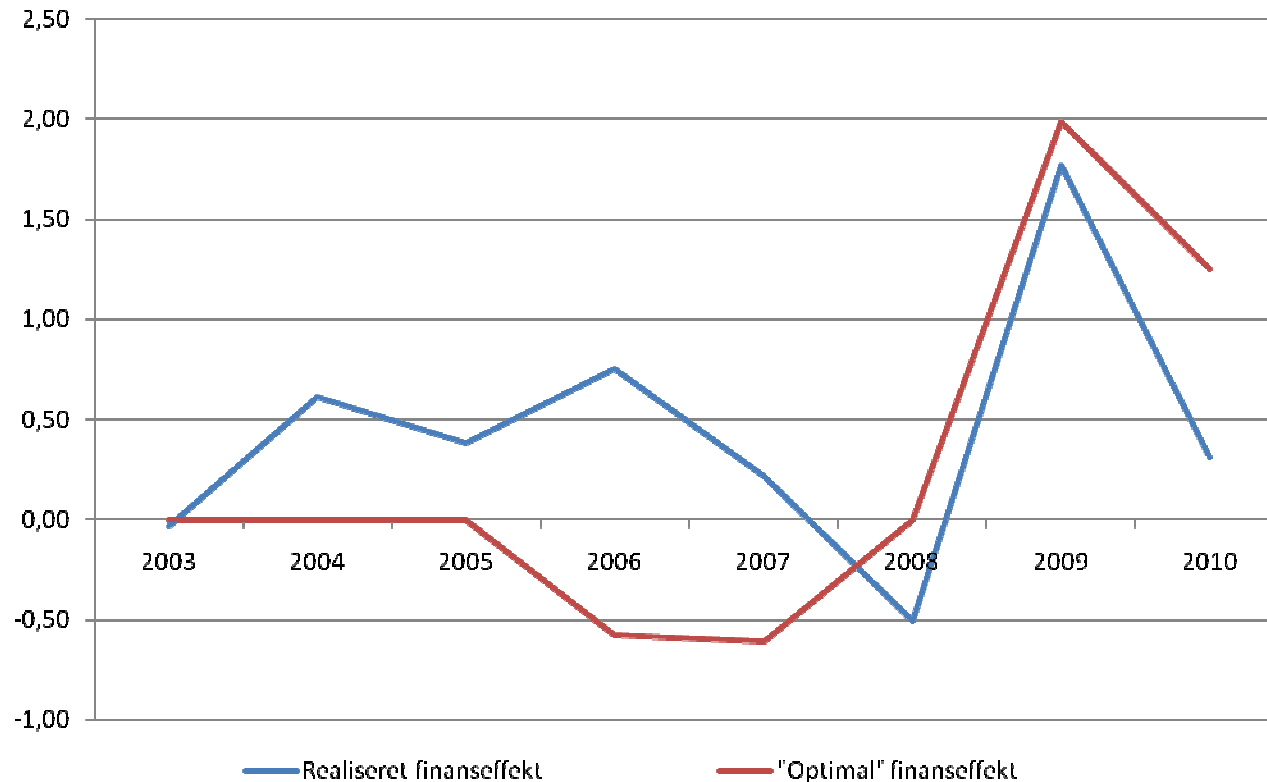
Vismændene og konjunkturpolitikken forud for finanskrisen

Vismændenes tommelfingerregel for finanspolitikken
(forårsrapporten 2007):

- Hvis det målte output-gap ligger inden for plus/minus 1 pct. af BNP, bør finanseffekten være omkring nul
- Ved udsving i output-gapet ud over dette interval bør den numeriske finanseffekt være ca. $\frac{1}{4}$ af output-gapet

Realiseret finanseffekt contra "optimal" finanseffekt ifølge vismændenes regel

Pct. af BNP

Anm.: Den "optimale" finanseffekt angiver den finanspolitik, der burde have været ført, hvis man havde fulgt vismændenes tommelfingerregel baseret på DØRS seneste skøn for output-gapet.

Kilde: Kraka (2012).

Vismændenes kommentarer til den finanspolitiske lempelse i Forårspakken i 2004

Forårsrapporten 2004 (s. 3):

”Nu er der risiko for, at det i løbet af et par år kan blive nødvendigt at bremse udviklingen igen, fordi der ellers vil være fare for overophedning.”

Vismændenes kommentarer til finanspolitikken i 2005

Forårsrapporten 2005 (s. 5): *"I en situation, hvor dansk økonomi er nær kapacitetsgrænsen, bør finanspolitikken ikke bidrage til øget aktivitet, og der er god grund til at være opmærksom på stramhedsgraden i finanspolitikken."*

Efterårsrapporten 2005 (s. 110): *"..den aktuelle økonomiske situation med lav og faldende ledighed gør ikke alene ufinansierede skattelettelser eller andre finanspolitiske lempelser overflødige, men decideret skadelige."*

Vismændenes politikanbefalinger i efterårsrapporten 2005

Imødegåelse af tendenser til mangel på arbejdskraft via

- Afkortning af dagpengeperioden
- Opstramning af den aktive arbejdsmarkedspolitik
- Omlægning fra skat på arbejdsindkomst til øget boligbeskatning (gradvis stigning i den effektive ejendomsværdiskat fra 0,6 pct. til 1½ pct.)

Vismændenes kommentarer til finanspolitikken i forårsrapporten 2006

” Et særligt risikoelement er muligheden for en lempelse af finanspolitikken i forhold til det, der ligger i prognosen. Ufinansierede skattelettelser eller forøgede offentlige udgifter vil i den nuværende konjunktursituation sandsynligvis lede til overophedning.” (s. 111)

” Det er uhensigtsmæssigt, at den økonomiske politik stimulerer aktiviteten på et tidspunkt, hvor økonomien er tæt på sin kapacitetsgrænse. Yderligere lempelser, f.eks. i form af ufinansierede skattelettelser eller øget offentligt forbrug, vil være skadelige for økonomien under den nuværende højkonjunktur og bør selvsagt undgås.” (s. 114)

Forventet og faktisk udvikling i dansk økonomi i 2006-07 (samlet ændring fra 2005 til 2007)

Ændring i	Forventet udvikling i DØRs forårsrapport 2006	Faktisk udvikling fra 2005 til 2007
Nominelle boligpriser (pct.)	18,6	27,5
Offentligt forbrug (pct.)	2,1	4,1
BNP (pct.)	4,6	5,0
Timeproduktivitet i byerhverv (pct.)	4,6	2,3
Beskæftigelse (antal personer)	40.000	134.000
Arbejdsstyrke (antal personer)	11.000	70.000
Ledighed (antal personer)	-29.000	-63.000

Kilder: De Økonomiske Råd, *Dansk Økonomi, Forår 2006* og *Dansk Økonomi, Forår 2012*.

Vismændenes konjunkturvurdering i foråret 2006

- Begrænset fejlskøn over BNP-væksten, *men*
- Vismændene undervurderede boligboblens styrke
- Vismændene forudså ikke halveringen af produktivitetsvæksten og det deraf følgende voldsomme fald i ledigheden

Vismændene ventede derfor en blød landing for dansk økonomi, *forudsat* at finanspolitikken ikke blev lempet

Vismændenes anbefalinger i foråret 2006

- 1) Finanseffekt på nul (advarsel mod ekspansiv finanspolitik)
- 2) Opstramning af aktiv arbejdsmarkedspolitik
- 3) Øjeblikkelig ophævelse af Østaftale
- 4) Oliefond til forøgelse af budgetdisciplin
- 5) Ophævelse af skattestop og omlægning fra skat på arbejde til boligskat

*Punkterne 2) til 5) ville have bidraget til at lukke output-gapet. Men vismændene burde som minimum have præciseret, at en traditionel finanspolitisk stramning ville være nødvendig, hvis de øvrige punkter ikke blev gennemført. Fra **efteråret 2006 og gennem 2007** anbefalede vismændene dog en finanspolitisk stramning.*

Vismændene og konjunkturpolitikken under krisen

- I starten af krisen var vismændene tilbageholdende med at anbefale finanspolitiske lempelser, da ledigheden stadig var relativt lav
- Den faktiske finanspolitik i 2009 var nogenlunde i overensstemmelse med vismændenes tommelfingerregel
- For 2010 anbefalede vismændene en ekspansiv finanspolitik via en midlertidig underfinansiering af skattereformen samt omfattende fremrykning af offentlige investeringer (i større omfang end planlagt af regeringen)
- I praksis viste det sig dog vanskeligere end ventet at fremrykke offentlige investeringer

Vismændene og dansk økonomi i 00'erne: Konklusioner (I)

- Overophedningen af dansk økonomi i årene op til finanskrisen betød, at Danmark blev særligt hårdt ramt af krisen
- Overophedningen blev i høj grad drevet af boligboblen, men den ekspansive finanspolitik og faldet i produktivitetsvæksten bidrog også
- Vismændene kritiserede den ekspansive finanspolitik og anbefalede frem til og med foråret 2006 en neutral finanspolitik kombineret med strukturreformer til forebyggelse af mangel på arbejdskraft. Fra efteråret 2006 og gennem 2007 blev dette suppleret med anbefalinger om kontraktiv finanspolitik

Vismændene og dansk økonomi i 00'erne: Konklusioner (II)

- Vismændene undervurderede virkningerne af de afdragsfrie lån og var i det hele taget ikke tilstrækkeligt opmærksomme på de usunde udviklingstendenser i den finansielle sektor
- Til gengæld kritiserede vismændene skattestoppet fra dag ét og foreslog gentagne gange en kraftig skærpelse af boligbeskatningen, der kunne have imødegået boligboblen

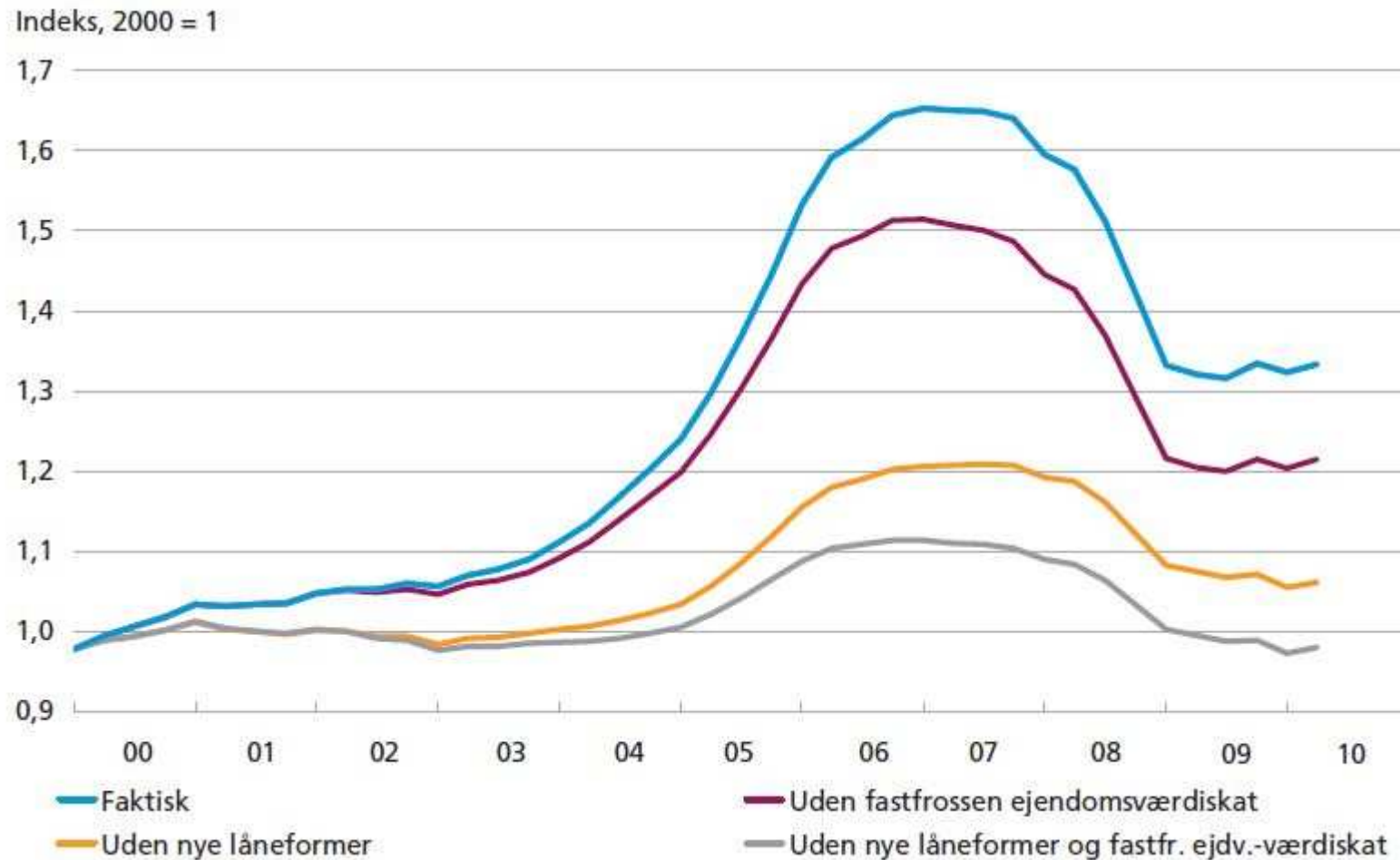
Bundlinjen

- Kunne vismændenes rådgivning i nullerne have været bedre? Ja!
- Ville dansk økonomi have været i bedre form i dag, hvis politikerne havde fulgt vismændenes råd? Ja, afgjort!

Supplerende slides

Boligboblen, skattestoppet og de nye låneformer

Real boligpris med og uden skattestop og nye låneformer
(ifølge Nationalbankens boligprismodel)

Kilde: Danmarks Nationalbank, Kvartalsoversigt, 1. kvartal 2011, s. 56.

Vismændene og strukturpolitikken

Præmisser for vismændenes rådgivning i nulserne: Bredt politisk flertal for at

- 1) Skattetrykket må ikke stige
- 2) Det offentlige serviceniveau må ikke forringes
- 3) Finanspolitikken skal være langtidsholdbar

Konsekvens: Behov for reformer, der styrker arbejdsudbuddet

Vismændene og strukturpolitikken i 00'erne

De største sejre:

- Velfærdsforliget af 2006 (og dens opfølgning i form af tilbagetrækningsreformen af 2011)
- Indførelsen af beskæftigelsesfradrag fra 2004

Det største nederlag:

- Udhuling af boligbeskatningen via fastfrysningen af ejendomsværdiskatten

Anders Fogh Rasmussen om lejeværdiskatten (ejendomsværdiskattens forløber)

“Ud fra en økonomisk betragtning er det meget velbegrundet at beskatte en beregnet lejeværdi af ejerboliger...Den skattemæssige behandling af kapitalafkast bør være ens, uanset om kapitalen er placeret i værdipapirer, erhvervsaktiver eller egen bolig. I modsat fald diskrimineres over for bestemte boligmodeller og formueanbringelser.”

Citeret fra Anders Fogh Rasmussen: *Beskatning af ejerboliger – nogle politiske og økonomiske vurderinger*. Kapitel 7 i Jens Lunde (red.), *Bolig og Økonomi*, Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck. København, 1987.